

Список використаних джерел

1. *Возняк Т. С.* Глобалізація як виклик людству [Електронний ресурс] / Т. С. Возняк // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2000. – № 19. – Режим доступу : <http://www.ji.lviv.ua/n19texts/vozn-gl.htm>.
2. *Кастельс М.* Галактика Інтернет: Размышления об Интернете, бизнесе и обществе / М. Кастельс. – Екатеринбург : У-Фактория, 2004. – 328 с.
3. *Кастельс М.* Информационная эпоха. Экономика, общество и культура : [пер. с англ.] / М. Кастельс. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
4. *Райда К. Ю.* Проблеми теоретичного осмислення концепції «інформаційного суспільства» в сучасній філософії та футурології. Концепція «інформаційного капіталізму» Мануеля Кастельса / К. Ю. Райда // Мультиверсум. Філософський альманах. – К. : Центр духовної культури, 2008. – № 70. – С. 3-13.
5. *Штурнак О. Г.* Уваги до мовного питання в Інтернеті (на прикладі тематичних веб-сайтів в Укрнеті) / О. Г. Штурнак // Вісник Львівського університету. Серія журналістики. – 2004. – № 25. – С. 128-132.

УДК 378.014.623

Т.М. Волковницька, аспірант

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів, Україна

**ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ КУРАТОРА АКАДЕМІЧНОЇ ГРУПИ ВИЩОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Розглянуто особливості та основні напрями роботи куратора та їх значення у процесі професійного становлення майбутніх соціальних працівників у позааудиторній роботі в умовах вищого навчального закладу.

Ключові слова: позааудиторна робота, куратор, завдання куратора, функції куратора, кураторські години.

Рассмотрены особенности и основные направления работы куратора, а также их значение в процессе профессионального становления будущих социальных работников во внеаудиторной работе в условиях высшего учебного заведения.

Ключевые слова: внеаудиторная работа, куратор, задания куратора, функции куратора, кураторские часы.

The article discusses the features and main directions of the supervisor and their importance in the professional formation of future social workers in extracurricular work in a university.

Key words: extracurricular work, curator, curator of tasks, functions curator, curatorial hours.

Постановка проблеми. Сучасний ринок праці потребує висококваліфікованих спеціалістів. Суспільству потрібні фахівці, які мають не тільки ґрунтовну теоретичну підготовку, а й здатність швидко адаптуватися до нових реалій, бути мобільними, постійно самовдосконалюватись, творчо підходити до вирішення проблем. Соціальна робота також не виняток. Підготовка соціальних працівників має здійснюватись у комплексі з виховною позааудиторною роботою. Робота кураторів академічної групи вищого навчального закладу є однією зі складових педагогічних умов формування професійної компетентності соціальних працівників у позааудиторній роботі в умовах вищого навчального закладу. Саме тому ця тема є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням виховної роботи зі студентською молоддю присвячені праці таких науковців, як М.М. Фіцули, Р.І. Хмелюка,

А.В. Семенової та ін. Проблема роботи кураторів є предметом вивчення С.В. Романової, Н.О. Давиденко, І.В. Литвин, Т.Ю. Осипової, І.О. Бартенєвої, О.О. Білої. Проте робота кураторів академічних груп майбутніх соціальних працівників як одна з педагогічних умов професійного становлення майбутніх спеціалістів соціальної сфери є малодослідженою проблемою і потребує подальшого вивчення.

Головною метою цієї статті є розглянути роботу куратора як одну зі складових педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників у вищому навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо за доцільне розглянути такі поняття, як «педагогічна умова», «позааудиторна робота» та «робота куратора академічної групи». Умова – це необхідна обставина, яка робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь [9]. Педагогічні умови – категорія, що визначається як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створених, необхідних для досягнення конкретної педагогічної мети [8].

Дослідники по-різному визначають організаційно-педагогічні умови. Так, на думку В. Мельніченко, організаційно-педагогічні умови можна розглядати як сукупність об'єктивних можливостей, що забезпечують успішне вирішення поставлених завдань [6]. Інший підхід до цього поняття має Л. Блажко, який розглядає організаційно-педагогічні умови як функціональну залежність суттєвих компонентів педагогічного явища від комплексу об'єктів (речей, їх станів, процесів, взаємодій) у різних проявах [1].

Виходячи з цих визначень, очевидним стає значення організаційно-педагогічних умов. Це – цільове об'єднання певних методів, матеріальних умов, технік для досягнення конкретно визначеної педагогічної мети.

Швидкі темпи розвитку сучасного суспільства, науки і техніки, перехід української вищої школи на навчання за Болонською системою освіти вимагають нових підходів до підготовки фахівців соціальної сфери. Зменшення кількості аудиторних годин на користь самостійної підготовки у вищих навчальних закладах призводить до того, що все більшого значення щодо професійного становлення майбутніх фахівців соціальної сфери набуває позааудиторна робота зі студентами.

Система позааудиторної роботи розглядається як сукупність виховних впливів, що забезпечують цілеспрямованість, систематичність, послідовність, сполучення педагогічного керівництва з ініціативою і самодіяльністю студентів. Основоположними принципами цієї системи є професійно-педагогічна спрямованість навчально-виховного процесу, взаємозв'язок і взаємообумовленість навчання і виховання студентів; тісний зв'язок навчально-виховного процесу вищого навчального закладу з практикою [7, с. 238].

До неї ми можемо віднести роботу кураторів груп, діяльність волонтерських об'єднань, роботу в органах студентського самоврядування, заходи виховного впливу на факультеті, участь студентів у місцевих, регіональних всеукраїнських проектах (конкурсах) соціального спрямування, співпраця з державними та недержавними установами й організаціями, які надають соціальні послуги.

Детальніше зупинимося на роботі кураторів академічних груп. Інститут кураторів – це управлінська ланка, яка взаємодіє з іншими у системі позааудиторної виховної роботи і забезпечує її організацію на рівні студентської академічної групи. Саме куратори

можуть стати ефективними посередниками між суб'єктами освітньо-виховного процесу. Куратор (тьютор, наставник) студентської академічної групи – це наставник і організатор, вихователь і консультант для студентів групи. Він повинен спрямовувати виховну роботу групи, розвивати у студентів активність, самостійність, ініціативу, почуття відповідальності та зацікавленості в навчанні. Куратор постійно знаходиться в діловому спілкуванні зі студентами групи, добре знає кожного з них, що надає йому можливість впливати як на колектив групи в цілому, так і на кожного окремого студента [7, с. 254].

Щодо визначення ролі куратора, то куратор академічної групи є координатором дій усіх викладачів ВНЗ щодо здійснення ними навчальної і виховної мети. Куратор є головною ланкою у стосунках професорсько-викладацького складу, ректорату зі студентами та їх батьками. Він має допомагати студентам пізнавати й шанувати традиції і закони вищого навчального закладу, швидше адаптуватися в ньому. Робота з батьками теж є обов'язком куратора: контакт із групою неможливий без знання сімейних умов, родинних стосунків тощо.

Куратор організовує певну систему відносин завдяки різноманітній виховній діяльності групи, яка, у свою чергу, створює умови для індивідуального самовираження кожного студента, розвитку особистості, збереження неповторності й розкриття потенційних здібностей, захисту її інтересів [2].

Традиційна модель кураторства функціонувала ще в системі радянської вищої освіти і практично без змін існує й нині у багатьох вітчизняних вищих навчальних закладах. За цією моделлю куратором академічної групи або кількох студентських груп (об'єднаних однією спеціальністю) зазвичай призначається викладач, який читає лекції або практичні заняття у студентів і таким чином має можливість регулярного безпосереднього спілкування з ними. Загальне керівництво кураторами покладається на заступника директора з соціально-гуманітарних питань, який, у свою чергу, тісно взаємодіє з університетськими структурами щодо позанавчальної та виховної роботи зі студентами. Мета й завдання діяльності кураторів академічних груп, права та обов'язки куратора академічної групи прописані у відповідному положенні, яке в кожному вищому навчальному закладі має свої особливості з урахуванням специфіки освітньої установи [4].

Процес становлення студента як фахівця складається з декількох етапів: усвідомлення соціальної ролі людини, сприйняття вимог майбутньої професії, усвідомленого пред'явлення цих вимог до себе, самовиховання необхідних якостей, моделюючих особистість студента, реалізації творчої діяльності. Ці етапи професійного становлення майбутнього спеціаліста складають основу професійно-педагогічного виховання у ВНЗ, процес якого включає в себе навчальну, наукову, позааудиторну та громадську роботу [3, с. 5].

Робота куратора вищого навчального закладу є свідомою, доцільною діяльністю щодо навчання, виховання і розвитку студентів. Вона є двобічною – спеціальною та соціально-виховною, найважливішими передумовами ефективності педагогічної праці. Обидві вказані передумови потрібно розглядати в органічній єдності. Соціально-виховний аспект викладацької роботи пов'язаний з ідеологічними принципами суспільства [3, с. 14].

При більш детальному розгляді в цілях куратора можуть бути виділені загальні та приватні. Загальні стосуються системи освіти і виховання в цілому. До них належать формування життєвих цінностей та самосвідомості, визначення місця і мети життєдіяльності, формування поваги до законності, культурне виховання, виявлення і розвиток здібностей студентів, виховання у них здорового способу життя та багато інших. Приватні функції пов'язані з конкретним студентом, конкретними умовами і проблемами. Інакше кажучи, куратор працює і з групою в цілому, і з окремими студентами, враховуючи при цьому сформовані стосунки всередині колективу та індивідуальні особливості кожного студента [10].

Виходячи з вищезазначеного, можемо виділити організаційно-педагогічні рівні роботи кураторів за такими критеріями:

1. Індивідуальний рівень – робота куратора на цьому рівні передбачає спілкування з кожним студентом окремо з питань успішності або неуспішності, умов проживання в гуртожитку, особистих складних ситуацій, відносин з групою і т. д.

2. Груповий рівень – передбачає заплановані щотижневі зустрічі з групою щодо вирішення загальних питань у формі кураторських годин, екскурсій, лекцій-бесід, занять з елементами тренінгу і т. д.

3. Міжгруповий рівень – робота груп старших курсів з молодшими. За принципом група «шефів» допомагає групі «підшефних». Особливого значення така робота має для студентів першого курсу, які адаптуються до умов навчання у вищому навчальному закладі. Старшокурсники допомагають адаптуватися до умов навчання, а їх діяльність мають скоординувати та направляти в раціональне русло викладачі-куратори.

Т.Ю. Осипова, І.О. Бартенева та О.О. Біла виділяють такі завдання куратора:

1. Розроблення, розвиток і корекція напрямів позанавчальної роботи з розвитку і становлення особистості студента.

2. Створення банку даних про творчі організаторські здібності студентів та їхній подальший розвиток у процесі виховної роботи.

3. Активізація виховної роботи із залучення студентів до творчого, освітньо-пізнавального, наукового процесу в позааудиторний час.

4. Прагнення залучити до роботи групи всіх студентів.

5. Проведення поза аудиторних заходів за різною тематикою [7].

Серед основних форм виховної роботи кураторів є кураторські години, які можуть проводитися у вигляді бесід на різноманітні теми, диспутів, екскурсій, зустрічей з ветеранами війни, праці, з працівниками лікувальних, освітньо-виховних, правоохоронних та закладів соціальної сфери, звітів активу групи, проведення у групі студентських та профспілкових зборів, "круглих столів", інших заходів виховного впливу в студентських аудиторіях і гуртожитках (із залученням фахівців різного профілю); культпоходів історичними місцями рідного краю, до музеїв, картинних галерей, на виставки, до театрів; індивідуальна виховна робота зі студентами з урахуванням їх індивідуальних особливостей.

План виховної роботи групи складається на основі концепції виховної системи навчального закладу, плану загальних заходів студентського активу ВНЗ, з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти і науки України, а також особливостей складу групи. Планування кураторських годин здійснюється куратором академічної групи під керів-

ництвом декана та заступника ректора з виховної роботи. Час складання плану – два тижні після початку семестру. Конкретні заходи з основних розділів плану включаються до поточних семестрових та місячних планів. План роботи на семестр обговорюється зі студентами, при цьому конкретизуються заходи, уточнюється час їх проведення, визначаються виконавці кожної запланованої справи. План виховної роботи затверджується на зборах групи [5, с. 2].

Куратори груп майбутніх спеціалістів соціальної сфери особливо ретельно та відповідально мають ставитися до планування своєї роботи. Обов'язково мають враховуватись професійні вимоги до майбутніх спеціалістів соціальної сфери. Перевага має надаватися темам морально-етичного характеру, людяності, добропорядності, милосердя. Такий напрямок виховної роботи з групою, як морально-етичне виховання має бути особливо ретельно сплановано та реалізовано. Для цього у вищих навчальних закладах, що готують спеціалістів соціальної роботи, мають бути розроблені відповідні методичні рекомендації для роботи кураторів, збірка орієнтовних кураторських годин для студентів спеціальності «соціальна робота», проблемні питання мають обговорюватись на засіданнях методичного об'єднання кураторів груп соціальної роботи. Це свідчить про необхідність подальшого розроблення цієї теми.

Аналізуючи досвід роботи кураторів факультету соціальної роботи Чернігівського національного технологічного університету, можна виділити можливі варіанти кураторських годин, що мають за мету формування професійних якостей майбутніх фахівців соціальної сфери у позааудиторний час: кураторські години-бесіди; кураторські години у формі зустрічей з різними спеціалістами на морально-етичні теми; організація туристичних походів; відвідування пам'яток культури, музеїв, театрів; відвідування обласних, міських, вузівських культурно-масових заходів та заходів, спрямованих на виховання морально-етичних, естетичних цінностей та пропаганду здорового способу життя; кураторські години у формі зустрічей з практикуючими працівниками соціальної сфери.

Висновки і пропозиції. Інститут кураторства має безперечно вагомий вплив на формування професійних якостей майбутніх фахівців соціальної сфери, оскільки є однією із педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх соціальних працівників. Викладач-куратор груп майбутніх спеціалістів соціальної сфери має спланувати кураторські години таким чином, щоб у них приділялося достатньо уваги вихованню духовних та моральних якостей студентів, сприяння самоактуалізації та самовиховання студентів, розвитку почуття відповідальності та людяності, що у цілому буде позитивно впливати на формування професійних якостей. У своїй діяльності куратор має тісно співпрацювати з представниками адміністрації навчального закладу, іншими кураторами, органами студентського самоврядування, а також з державними та громадськими організаціями.

Список використаних джерел

1. Блажко Л. В. Організаційно-педагогічні умови використання аудіовізуальних засобів навчання викладачами інститутів післядипломної освіти [Електронний ресурс] / Л. В. Блажко. – Режим доступу : <http://tme.umo.edu.ua/docs/6/11blappe.pdf>.

2. Давіденко Н. О. Куратор академічної групи – вихователь, науковець, організатор у вищих технічних закладах освіти [Електронний ресурс] / Н. О. Давіденко. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/7._DN_2007/Pedagogica/20723.doc.htm.

3. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академічної групи : методичні рекомендації / під ред. Н. К. Желябіної. – Запоріжжя : ЗДІА, 2007.– 67 с.

4. Красносільська Н. С. Підготовка майбутніх кураторів академічних груп до виховної роботи зі студентами [Електронний ресурс] / Н. С. Красносільська. – Режим доступу: http://www.psyh.kiev.ua/Красносільська_Н.С._Підготовка_майбутніх_кураторів_академічних_груп_до_виховної_роботи_зі_студентами.

5. Литвин І. В. Структура взаємин академічної групи як показник її згуртованості [Електронний ресурс] / І. В. Литвин. – Режим доступу : <http://www.psyh.kiev.ua>.

6. Мельніченко В. В. Система організаційно-педагогічних умов управління професійно-технічним училищем сільськогосподарського профілю в соціології освіти [Електронний ресурс] / В. В. Мельніченко // Наукові праці. – 2002. – Вип. 7, т. 20. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Pedagogics/2002_7/7-12.pdf.

7. Осипова Т. Ю. Виховна робота зі студентською молоддю : навч. посіб. / Т. Ю. Осипова, І. О. Бартенєва, О. О. Біла ; за заг. ред. Т. Ю. Осипової. – Одеса : Фенікс, 2006. – 288 с.

8. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / О. М. Пехота та ін. – К. : А.С.К., 2003. – 240 с.

9. Словник української мови: академічний тлумачний словник : в 11 томах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/umova>.

10. Шенкнехт Ю. И. Функции куратора студенческой группы [Электронный ресурс] / Ю. И. Шенкнехт, М. Ю. Коваль. – Режим доступа : <http://elib.altstu.ru/elib/disser/conferenc/2010/02/pdf/342shenkneht.pdf>.

УДК 373.3.015.3:159.922.7

Р.М. Лейчук, аспірант

ХНУ ім. В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна

СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧНІВ: ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ І СТРУКТУРИ ПОНЯТТЯ

Розглянуто різні підходи до визначення понять «компетентність», «соціальна компетентність» у психолого-педагогічних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених. Особлива увага приділяється визначенню соціальних ролей учнів, які формують соціальну компетентність.

Ключові слова: компетентність, соціальна компетентність, структура соціальної компетентності.

Рассмотрены различные подходы к определению понятий «компетентность», «социальная компетентность» в психолого-педагогических исследованиях отечественных и зарубежных ученых. Особое внимание уделяется определению социальных ролей старшеклассников, у которых формирует социальную компетентность.

Ключевые слова: компетентность, социальная компетентность, структура социальной компетентности.

In the article the author considers various approaches to define the concepts «competence», «social competence» in psychological and pedagogical researches of domestic and foreign scientists. The special attention is given to the definition of social roles of the senior pupils who become the basis for development of the maintenance of the social competence.

Key words: a competence, a social competence, a structure of the social competence.